

Hembygdsbladet

Medlemstidning för Vikingstad Hembygdsförening Nr 2 2000

Ordföranden har ordet:

I år är det 40 år sedan vår hembygdsförening bildades. Detta kommer vi att fira den 9 september i Missionskyrkans lokaler. Se separat inbjudan.

Jag hoppas verkligen att så många som möjligt sluter upp och gör denna dag till en milstolpe i föreningens historia.

Nu när sommaren lider mot sitt slut är det dags att planera höstens och vinterns aktiviteter. Kanske kan Du tänka Dig att gå en studiecirkel hos oss i hembygdsföreningen? Vi startar en ny cirkel den 12 september kl 1900 som kommer att handla om byarna Boo och Gunnorp. Vet Du något om dessa byar eller skulle Du vilja veta något, kom och dela med Dig av dina kunskaper eller få nya.

De tidigare studiecirkelarna har producerat ett par intressanta skrifter om Harg respektive Gustad som vi säljer för 50 kr st. Kontakta vår studieledare Kerstin Trygg om Du är intresserad. Upplagan är begränsad men skulle vi ha några exemplar kvar så går det även bra att köpa den 9 september på jubileumsfesten.

I Östen Allerts till hembygdsföreningen donerade handlingar och skrifter finns ett mycket rikt material om svunna tider. Avsikten är att här i Hembygdsbladet med jämna mellanrum publicera dessa kulturhistoriskt intressanta och värdefulla alster. Vi börjar med en historia som Östens mamma, Anna Allert, skrev om hur livet tedde sig i början av 1900-talet.

Minnen nedtecknade under 1973 av ANNA ALLERT, Kalvhagen, Rappestad i Östergötlands län. Född den 4 februari 1880 i Bommstugan (skall troligen vara Grindstugan) under Ryds gård, S:t Lars församling, Linköping.

En dag vid dagsverkstorpets Fridhem under Nybble gård, Vikingstad socken. Året kan vara 1919.

”Det är i början av april. Vardagsmorgon. Klockan ringer fem minuter i fem. Det är meningen att ligga och dra sig de där fem minuterna. Men det blir sällan så när man tänker på vad man skall hinna på dessa fem minuter.

Jag stiger upp ur sängen, får på mig underkläderna, ut i köket, får eld i spiseln med de stickor och vedträn som jag placerat på den ljumma spiseln kvällen förut. Så på med kaffepannan.

Under vintertiden när det var riktigt kallt om nätterna hände det att jag på morgonen fick trycka sönder den isskorpa som under natten lägrat sig i vattenhinken för att komma åt kaffevatten. Så var det att tvätta och kamma sig. Men hu så kallt att tvätta sig i iskallt vatten!

Maken som redan varit ute i ladugården och givit djuren sitt första mål kommer in för att dricka kaffe. Då gör jag honom sällskap sedan jag satt på grötgrytan till välling eller något annat lättlagat.

Styrelsens sammansättning 2000

Funktion	Namn	Adress	Telefon
Ordförande	Kent Sigedal	Gustad Skattegård	218088
Vice Ordf.	Ingemar Carlsson	Mimergatan 21	812 14
Kassör	Maria Hultgren	Torsgatan 12 A	816 06
Sekreterare	Mary Kindgren	Gunnorp Bäckgård	850 35
Studieorg/ Kulturomb	Kerstin Trygg	Sälggatan 5 C	805 45
Intendent	Owe Lantz	Våghusgatan 20	804 61
Ledamot	Nils Herlitz	Hasselbacken	817 35
Ledamot	Inga Jacobsson	Torsgatan 14 A	803 04
Ledamot	Torgny Brinkby	Gunnorp Västergård	850 14
Suppleant	Christer Ljung	Frackstad Björkhagen	821 27
Suppleant	Jan Eriksson	Rakered Skattegård	800 83
Suppleant	Anita Johansson	Hermodsgatan 10	813 52
Suppleant	Håkan Wiktander	Sörstad Hagbyggnaden	850 23
Suppleant	Nils-Magnus Nilsson	Kvarstad Ekbacken	814 94
Suppleant	Anette Sigedal	Gustad Skattegård	218088

När kaffet var drucket går maken ut för att rykta korna och ge dem kraftfoder. Jag dukar fram frukost, monterar upp separatorn för morronmjölken.

Så kommer maken in för att äta frukost. Klockan sju skall han vara vid herrgården.

Jag går ut i ladugården för att mjölka korna. Då har maken gjort rent i ladugården så där var bara att torka av spenarna med en handduk och börja mjölka.

När korna sedan slickat upp kraftfodret och hade foderbordet rent och jag mjölkat färdigt, då skulle korna ha ett foder halm samt vatten.

Fanns det en kalv skulle han ha sitt bestämda mål.

Var han nyfödd kunde det vara lite knepigt att lära honom dricka, men om man då satte ett par fingrar i hans mun och förde ned huvudet till mjölken så började han att suga. Under tiden öppnade maken ladugårdsdörren och säger: 'Nu går jag'.

När jag kommit in, tagit av ladugårdskoftan och tvättat händerna var det att separera medan mjölken var ljum.

Så måste barnen väckas som skulle till skolan. Medan de klädde sig var jag ute till gris och höns med första målet för dagen. Så att tvätta händerna för tredje gången denna morron.

Medan barnen åt sin frukost lagade jag till deras matsäck för skolan. Smörgåsar och en flaska mjölk till dem var.

Så var det då min tur att äta, tända i spiseln igen och värma diskvatten, diska och gå ut i ladugården igen.

Kanske inte maken hunnit rykta färdigt varje morgon, det såg jag på strö-ränderna på flogen (ladugårdsgolvet), då måste jag rykta färdigt.

Man använde borste och skrapa. När borsten blev full av hår och strö drog man den över skrapan.

När skrapan blev full knackade man ur den på flogen bakom den kon som ryktats.

När det var gjort var det att samla ihop överblivna foderhalmen i en sträng på foderbordet, som man sedan blötte med melass. Det var en svart sirup som korna tyckte mycket om.

Man blandade melassen med vatten i en hink. Så gjordes en halmsudd som

doppades i hinken och dänkte över halmen med. Medan korna nu ytterligare åt gjorde jag rent i ladugården om det nu behövdes, sopade golvet, strödde alltid något i rännan. Med en gaffel gjorde man sedan deras bäddar i ordning. Så var nu ladugårdssysslorna i ordning för den morgonen.

När jag så kom in blev det köksstädningen, sedan blev det rummets tur, bädda och städa så gott det gick.

Stugan som innehöll rum och kök, där murstocken, bakugn och spis upptog minst en fjärdedel av köket.

Ett matbord, fyra stolar, en väggfast bänk för separator, diskbänk med vedlår och en pall med vattenhink på. Då blev inte utrymmet stort.

I rummet som hade kakelugn var det ett bord mitt på golvet, några stolar, en byrå och en så kallad skänk där det lilla man hade i servis bevarades. Vid ett fönster ett mindre skrivbord.

När så sängarna blev utdragna på kvällarna så var där bara smala gångar att taga sig fram på.

Ja, så var då morgonsysslorna slut. Nu måste jag tänka. Jo, idag måste jag gå till Bankeberg och handla, men först måste jag gå till maken med förmiddagskaffe var han nu befann sig, det får jag nog veta när jag kommer ner till herrgården, alltid finns det någon att fråga.

Jag tänder i spiseln och på med kaffepannan.

Medan kaffet kokar tar jag fram korgen, plockar i ägg och smör som jag tidigare kärnat. Det skall bli varor för det i Albert Örnmarks affär i Bankeberg.

När nu kaffet kokat tömmer jag det i en vanlig butelj med kork, som en stund stått på spiselhällen för att bli ljum så den inte går sönder när det varma kaffet kommer i (det fanns ingen termos på den tiden). Så på med makens gamla strumpor och så vira med tidningspapper för att hålla kaffet varmt, så ett par smörgåsar och en bulle i en papperspåse, kaffekopp och sked i en annan och så det hela i en

korg, som täcktes över med ett papper för att se vårdat ut och så iväg.

När jag kommer tillbaka hem var det först att titta på klockan, jag hinner nog med en kopp kaffe själv, lägger handen på kaffepannan, knappast ljum. Nej en smörgås och en kopp mjölk är nog bättre nu.

När jag kommer till affären är det bara en kund före mig. Så bra. Det blir kaffe, socker, sirup, två kilogram salt sill, en ansjovisburk som lite omväxling till helgen, så en svart trådrulle och en femliterskanna fotogen. Då var det bra att ha några ägg och lite smör att taga till såsom hjälp för likviden. För en torparfamilj på den tiden måste alltid den lilla slanten vara stor.

Väl hemkommen tittar jag på klockan, nej i dag så får jag inte taga igen mig något. Jag brukade mena att jag fick vila när jag handarbetade en liten stund. Nu måste jag skynda mig för att ordna med middagen. Klockan tolv kommer maken hem. Då skall jag ha givit korna ett middagsfoder. Gris och höns skall ha sitt. Någon middagsmjölkning blev det inte i dag, det slöt jag med i går. Nu blir det inte föräns nästa gång det blir en kalv.

Men nu ser jag att en ribba är lös i grisstian och han har halva huvudet utanför. Måste efter spik och hammare och slå fast den. Så slog jag då i en spik, men det krökte sig. Vid närmare undersökning visade det sig att ett kvistvres var syndabocken. Den förutvarande spiken hade rostet av. Men ack nu måste jag in och styra med middagen. Maken fick väl försöka ordna det när han ätit middag.

Ja en torpare har alltid något som måste ordnas och styras med. Sällan någon vilostund för honom på middagen. Så när tiden var ute var det åter att hasta till herrgården.

Maken kommer in. En liten kaffetår och så skyndar han iväg. Nu äntligen efter middagsdisken får jag en stunds vila, men vad skall jag börja med.

Jo det var nog bäst att taga fram strumpkorgen där fanns flera par att se över.

Vad klockan ändå går fort. Snart kommer barnen hem från skolan och de behöver lite lagad mat. När så disken efter detta var gjord så var det snart dags att tänka på eftermiddagskaffet åt maken och gå med det, eller kanske någon av barnen gjorde det. Han sade ju middagen var han skulle vara.

Sedan var det att bära in ved och vatten. Så hade barnen sina läxor, kanske behövde de någon hjälp ibland. De behövde också en lekstund. Vidare behövde man bära in vatten till ladugården där detta bevarades i en tunna som måste fyllas för att klara det behovet till nästa dag. Sedan var det snart dags att börja med kvällssysslorna i ladugården igen liksom på morgonen. Utfordra, mjölka, separera, göra rent och snygga till det på bästa sätt. Laga kvällsmat. Allt skulle vara färdigt tills en kvart över sju då maken kom hem. Enda gången på dagen då vi alla var samlade vid matbordet.

När vi ätit tände maken fenixlyktan, gick ut i ladugården och såg till att allt var i sin ordning varefter han låste för natten. Kanske högg han några vedpinnar innan han kom in. Under tiden diskade jag, bäddade för barnen så att de hade möjlighet att komma i säng. Så ville maken titta i tidningen efter dagens mödor och få koppla av en stund. Under tiden kom strumpkorgen fram och jag ägnade mig åt dess innehåll för att göra honom sällskap, eller kanske blev det att laga något klädesplagg, ty det måste användas så länge det gick.

I fotogenlampans ljus gick så kvällstimarna. Det kunde bli ganska sent innan man slutade för dagen. Då var det skönt att komma i säng.

Ja så var det en dag under vintermånaderna.

Men på sommaren var det så oerhört mycket mer som skulle göras i allt vad som följer med ett dagsverkstorp. Det var på kvällarna som lantbruket skulle skötas.

Vi hjälptes åt med än det ena än det andra. Tiden den gick och klockan den kunde bli elva innan man kom i säng. Då kunde man ibland vara så trött så det var svårt att somna. Trots detta måste man nästa morgon upp i ottan igen för att börja om.

Så gingo de nödortftiga dagarna på ett dagsverkstorp omkring 1920-talet, en efter en, år efter år, den ena dagen nästan den andra lik, än i mörker än i ljus, i regn i snö i dis, i vår sommarsol. Men ändock tacksam måste vara över allt som gick”

Anna Allert

Jag vet att det finns många som skulle kunna skriva en berättelse liknande denna om något Ni upplevt i Er barndom/ungdom. Om Ni känner att Ni vill ha hjälp med formuleringar mm så hjälper vi gärna till. Det viktigaste är inte hur man skriver utan att man skriver.

Kent Sigedal/ Ordförande